Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

14.10.2022

HE 151/2022 vp

Erityisasiantuntija
Marja-Leena Härkönen

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain 9 luvun 1 ja 10 §:n muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

1 Yleistä

Poliisin antaman virka-avun kustannusten korvaamisesta sekä virka-avun maksullisuudesta ja maksuttomuudesta säädetään eräiden poliisin virka-apukustannusten korvaamisesta annetussa laissa (259/1956) ja valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla annetussa poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2022 annetussa sisäministeriön asetuksessa (1191/2021, jäljempänä maksuasetus).

Perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Tämä perustuslain kohta on ollut lähtökohta sille, miten poliisin antaman virka-avun maksullisuudesta ja maksuttomuudesta säädettäisiin.

Poliisin virka-avusta säädetään yli 190 säädöksessä, joista ehdotetaan muutettavaksi nyt 13:a.

2 Ehdotettu sääntely polisin antaman virka-avun maksullisuudesta ja siitä poikkeamisesta poliisilaissa

Poliisin antaman virka-avun maksullisuudesta säädetään maksuasetuksen 6 §:ssä. Pykälän mukaan valtion maksuperustelain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita, joista poliisi perii omakustannusarvon mukaiseksi määräämänsä maksun, on muun muassa virka-apu luonnollisille ja oikeushenkilöille sekä poliisihallinnon ulkopuolisille viranomaisille.

Kun otetaan huomioon edellä mainittu perustuslain säännös, poliisin antaman virka-avun maksullisuudesta säädettäisiin lain tasolla poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä. Sen mukaan virka-avun pyytäjä vastaa virka-avusta perittävästä maksusta, jollei laissa toisin säädetä.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sisäministeriö PL 26 00023 Valtioneuvosto	 Kirkkokatu 12 Helsinki	 0295 480 171 +358 295 480 171	 09 160 44635 +358 9 160 44635	 kirjaamo.sm@govsec.fi www.intermin.fi

Maksun suuruus määritettäisiin siitä aiheutuvien kustannusten perusteella. Maksu määräytyisi siten kokonaiskustannusten perusteella. Maksun suuruus riippuisi muun muassa siitä, kuinka paljon aikaa virka-aputehtävään kuluisi, miten paljon virka-aputehtävä vaatisi henkilöresursseja eli poliisimiehiä ja käytettäisiinkö virka-aputehtävässä ajoneuvoa. Virka-avun maksullisuudella olisi tarkoitus kattaa vain poliisin antamasta virka-avusta aiheutuvat todelliset kustannukset.

Säännösehdotuksessa olisi poikkeus maksullisuuteen. Sen mukaan virka-avusta aiheutuva maksu voitaisiin kuitenkin jättää yksityiseltä perimättä, jos se on perusteltua sosiaalisista, taloudellisista tai muista näihin verrattavista henkilökohtaisista syistä.

Haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät eivät välttämättä ole samanlaisia, joten ehdotetussa säännöksessä ei ole voitu yksilöidä niitä henkilöitä, jotka saisivat poliisilta virka-apua maksuttomasti. Esimerkiksi virka-apu lähisuhdeväkivallan uhrille, jonka turvallisuus olisi ilmeisessä vaarassa, olisi maksutonta.

3 Ehdotettu sääntely poliisin antaman virka-avun maksuttomuudesta sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:ssä säädettäisiin, että hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin sosiaalihuollon viranomaisella on lastensuojelutehtävässä ja sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tehtävässä oikeus saada poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua maksutta.

Kiireelliset sosiaalihuollon tehtävät ovat sellaisia, että ne vaativat sosiaalihuollon viranomaiselta välittömiä toimenpiteitä ja asiakkaan mahdollinen sosiaalihuollon tarve tulee pystyä arvioimaan viipymättä, vuorokauden ajasta riippumatta. Maksuttomuus kattaisi sosiaalipäivystyksen ohella muut hyvinvointialueen päivystysrakenteet, kuten esimerkiksi virka-aikaiset työntekijät, jotka päivystävät oman työnsä ohessa ja vastaavat sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin kiireellisiin sosiaalihuollon tehtäviin.

Lastensuojelutehtävissä poliisin antaman virka-avun maksuttomuus on sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiireellistä työtä laajempaa. Lastensuojelutehtävät kattavat niin lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaat, kuin palvelutarpeen arvioinnissa tai sosiaalihuollon asiakkuudessa olevat sosiaalihuollon asiakkaat, joiden tilanteessa arvioidaan lastensuojelun tarvetta tai lastensuojelun kiireellisten tukitoimien tarvetta.

4 Ehdotettu sääntely poliisin antaman virka-avun maksuttomuudesta muissa laeissa

Kuten edellä ilmenee, nykytilassa maksuttomuudesta säädetään maksuasetuksessa. Maksuasetuksen nojalla poliisin antama virka-apu on maksutonta ulosottoasioissa, rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevissa asioissa, Puolustusvoimille, siviilipalveluslain (1446/2007) 103 §:ssä, mielenterveyslain (1116/1990) 31 §:ssä sekä työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 253 ja 254 §:ssä.

Poliisin antaman virka-avun maksuttomuudesta ehdotetaan sääntelyä lain tasolla virka-apua koskevan sääntelyn yhteyteen oikeusministeriön, puolustusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvissa laeissa.

Oikeusministeriön toimialaan kuuluvista säädöksistä ehdotetaan muutettavaksi ulosottokaarta (705/2007), rangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia säännöksiä ja pakkokeinolakia (806/2011).

Ulosottokaaren 3 luvussa säädettäisiin, että poliisi antaisi virka-apua maksutta ulosottomiehelle järjestyksenpidossa (23 §), henkilön henkilöllisyyden selvittämisessä (24 §) ja täytäntöönpanon toimittamisessa (82, 83 ja 108 §).

Rangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvina säädöksinä muutettaisiin vankeuslakia (767/2005, 1 luvun 11 §), valvotusta koevapaudesta annettua lakia (629/2013, 38 §), yhdyskuntaseuraamusten

täytäntöönpanosta annettua lakia (400/2015, 24 ja 35 §) ja yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annettua lakia (801/2017, 20 ja 30 §).

Rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvissä säännöksissä ja pakkokeinolain säännöksessä (2 luvun 12 j §) säädettäisiin, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus saada poliisilta maksutta virka-apua virkatehtävänsä suorittamiseksi.

Puolustusministeriön toimialaan kuuluvista säädöksistä ehdotetaan muutettaviksi asevelvollisuuslakia (1438/2007, 125 §) sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia (255/2014, 38 a §). Ensiksi mainitussa säädettäisiin, että poliisi antaisi virka-apua aluetoimistolle maksutta esimerkiksi asevelvollisen kutsuntaan tai palvelukseen noutamisessa. Toiseksi mainitussa säädettäisiin, että poliisin antama virka-apu olisi maksutonta rikosten selvittämiseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvista säädöksistä maksuttomuus kattaisi ne virka-avut, joista säädetään jo pykälätasolla voimassaolevassa maksuasetuksessa (siviilipalveluslain 103 §, mielenterveyslain 31 § ja työtapaturma- ja ammattitautilain 253 ja 254 §).

Siviilipalveluslaissa säädettäisiin, että poliisin antama virka-apu olisi maksutonta siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen. Mielenterveyslaissa säädettäisiin, että poliisin antama virka-apu olisi maksutonta julkisen terveydenhuollon toimintayksiköille virkasuhteisen lääkärin pyytäessä poliisilta virka-apua henkilön kuljetuksessa avustamisessa, potilaan palauttamiseksi sairaalaan ja henkilön toimittamiseksi sairaalaan.

Tapaturma- ja ammattitautilaissa säädettäisiin, että poliisin antama virka-apu vakuutusyhtiölle ja Tapaturmavakuutuskeskukselle valvontaan liittyvän tarkastuksen tekemistä varten sekä vakuutuslaitokselle tietojen saamiseksi työnantajan asiakirjoista olisi maksutonta.

5 Laki eräiden poliisin virka-apukustannusten korvaamisesta kumottaisiin

Poliisin virka-avun kustannusten korvaamiseen liittyvä säädös eli laki eräiden poliisin virka-apukustannusten korvaamisesta on tullut voimaan 1.7.1956. Laki on vanhentunut ja tulkinnanvarainen, joten se ehdotetaan kumottavaksi.

6 Vaikutukset

Virka-avun maksuttomuudella vaikutettaisiin poliisin ja sosiaalihuollon viranomaisten välisen virka-aputoiminnan sujuvuuteen, vahvistettaisiin lapsen oikeutta erityiseen suojeluun ja turvaan sekä vaikutettaisiin myös erityisen haavoittuvassa olevien ihmisten turvallisuuden tunteeseen ja kokemukseen näitä lisäten ja vahvistaen.